

САМОСТІЙНА РОБОТА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: самостійна робота, навчання, мотивація, модуль, модульно-рейтингова система.

Самостійна робота є однією з найважливіших проблем у навчальному процесі, яка на сьогодні заслуговує особливої уваги і обговорення. Широке впровадження самостійної роботи у практику вищих навчальних закладів дещо гальмується, оскільки методика її організації є нелегкою і копіткою справою.

Поняття самостійної роботи студента в сучасній дидактиці обов'язково співвідноситься з організуючою роллю викладача. Під самостійною роботою в дидактиці розуміють різні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності студентів, яка здійснюється ними під час аудиторних і позааудиторних заняттях чи вдома без безпосередньої участі викладача.

За умов досить різнобічного висвітлення цієї проблеми організаційний аспект залишається менш дослідженим, особливо з позицій теорії навчальної діяльності.

Потрібно зазначити, що самостійна робота студента є наслідком правильно організованої навчальної діяльності на занятті, що мотивує його до самостійного здійснення цієї діяльності у позаурочний час. Навчальна діяльність студента скерована і організована викладачем і має включати певну програму його самостійної діяльності, спрямованої на оволодіння знаннями. Це означає, що викладач повинен чітко усвідомлювати не тільки свій план навчальних дій, а й необхідність формування такого плану в студентів у ході вирішення ними нових навчальних завдань.

Самостійна робота студента є ширшим поняттям, ніж домашня робота, під час якої виконуються завдання, що даються викладачем як підготовка до наступної лекції [1, 34].

Основна мета державної політики в галузі освіти – створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. На внутрішні процеси самовдосконалення можна впливати за допомогою організації зовнішньої частки педагогічного процесу, включаючи до нього спеціальні цілі, зміст, методи і засоби.

Плануючи самостійну роботу студентів, викладач зобов'язаний створити відповідні умови для її виконання. Для цього потрібен підвищений рівень мотивації виконання цієї чи іншої роботи, чітке визначення зв'язку цих робіт із майбутньою практичною діяльністю, тому що студенти засвоюють лише те, чому бажають навчитися [5, 124].

Особливості самостійної роботи студентів у вищій школі: свідомості і готовності студентів до самостійної пізнавальної діяльності (залежить від

вікових характеристик), розширення цілей самостійної діяльності (оволодіння процесом формування наукових знань та методів науки, професійними знаннями); уміння аналізувати, прогнозувати та приймати оптимальні рішення за певних умов; методи самостійних робіт наближаються до методів науки дозволяють проникнути в її методологічні основи: питома вага самостійної роботи студентів у вищій школі значно більша.

Самостійна навчальна робота передусім має бути усвідомленою, вільно обраною, внутрішньо вмотивованою діяльністю. Вона передбачає виконання студентом низки навчальних дій; усвідомлення мети своєї діяльності, прийняття навчального завдання, надання йому особистісного смислу (за теорією діяльності О.М. Леонтьєва), розподіл навчальних дій у часі, самоконтроль під час їх виконання тощо [2, 245].

Самостійна робота – це організована і контрольована самим студентом відповідно до його внутрішніх пізнавальних мотивів навчальна діяльність, що здійснюється ним у більш зручній, раціональній з його точки зору час на основі позааудиторного опосередкованого системного управління цією діяльністю викладачем. Управління розглядається в контексті його психологічної моделі, яка подана Л.А. Фрідманом [5, 201].

Студент, який хоче якомога краще оволодіти професією, має добре розуміти: на занятті викладач подає основи знань, навчає, як учити, виділяє ті ключові істини дисципліни, які пробуджують у молодій людини потяг до поглиблення й удосконалення усіх знань.

Навчання – безперервний процес. Він не закінчується на лекції чи на практичному занятті, а має спільні методи і прийоми, і цей процес не завершується лише організаційними формами.

В основі самостійної навчальної діяльності студента повинні бути глибокі мотиваційні сили, які змушують особистість безперервно домагатися вдосконалення знань.

Постановка чи формування мотивів навчальної діяльності носить особистісний підхід. Адже кожна людина сама чітко визначає і усвідомлює для чого їй потрібний певний рівень знань.

Мотивація навчання в студента передусім формується за потребами здобуття певної професії. Тобто особа має оволодіти такою сумою знань і вмінь, які б дали змогу заявити про себе як про непоганого професіонала. Це і є мотивація навчання через потребу оволодіння майбутньою професією. Оскільки опанувавши професією, можна буде реалізувати себе через власну діяльність, що принесе певний реальний статок.

Можуть бути мотиви, що спонукають до активної навчальної діяльності. Це і збагачення загальною сумою знань, накопичених людством розширення загального світогляду, усвідомлення наявної перспективи щодо реалізації певних знань тощо.

Якщо навчальна діяльність за мотивована особистим інтересом, то така діяльність буде результативною. В іншому випадку все зведеться лише до даремної втрати часу.

Якщо раніше самостійна робота розглядалась як важлива складова

навчального процесу, яка все ж таки поступалась за вагомістю аудиторним заняттям, то новою парадигмою освіти самостійна робота студентів визначається головним складником вищої освіти і звідси виникає необхідність створення умов для формування умінь і навиків самостійної роботи, необхідних для безперервної освіти та самоосвіти. Настав якісно новий етап розвитку проблеми організації самостійної роботи студентів. Ми повинні переорієнтувати навчальний процес на формування у студентів бажання і вміння самостійно оволодівати знаннями з різних джерел інформації.

Модульно-рейтингова система організації навчального процесу підвищує рівень зацікавленості студентів щодо отримання нових знань, прагнення до самостійного опрацювання матеріалів через постійний контроль, гласність результатів і систему заохочень. Нова система змушує студентів працювати систематично, самостійно, активізує пізнавальну роботу, розширює можливості для всебічного творчого розвитку, розвиває їхнє творче мислення, розширює межі самостійної роботи [3, 38].

Основна ідея модульно-рейтингового навчання полягає у поєднанні принципів модульності та мотивації. Студенти переходять до вивчення наступного модульного блоку питань після вивчення попереднього з визначеним рівнем знань. Мотиваційний механізм забезпечується рейтингом, у якому можна враховувати будь-яку форму діяльності навчаємого (характер поведінки)

Основною ознакою модульного навчання є самостійний пошук студентами знань. А для методики це також самостійне формування вмінь і навиків.

Основний принцип, який лежить в основі модульного навчання – принцип самостійної пізнавальної діяльності студентів. Модульний метод навчання – інтегрований метод, в основу якого покладено самостійний пошук студентами знань, оволодіння вміннями і навичками, що оптимально організує навчальний процес за рахунок індивідуалізації і поєднання різних форм і видів навчальної діяльності.

Навчальний матеріал дисципліни розбивається на модулі. Модуль дисципліни – структурно-логічний, самостійний розділ, який включає частину теоретичного курсу разом з відповідними практичними роботами. Рівень підготовки студента з кожного модуля оцінюється певною кількістю балів за різними формами контролю. Значна увага приділяється при цьому якості практичних робіт, знанню термінології, активності, рівню теоретичної підготовки до кожної з них тощо. Рівень підготовки студента з кожного модуля визначається сумою балів, які студент набрав за всі види діяльності за модулем [3, 39].

З методами контролю і формами оцінювання студенти ознайомлюються з перших занять, тому сприймають кожний вид контролю свідомо і готуються до нього. Тобто, це свідчить про те, що контроль впливає на інтенсивність самостійної роботи студентів, що є немаловажним аргументом в теперішній час, коли на самостійне вивчення відводиться

значна частина навчального матеріалу. Сам рейтинговий підхід до оцінювання знань відповідає індивідуальним здібностям і можливостям кожного із студентів. Рейтингова система оцінки знань та вмінь дозволяє ранжувати студентів, тобто визначати першого і останнього, що вносить змагальність у навчальний процес.

Навчальний процес під час модульно-рейтингової організації стає повністю відкритим для студентів, що дозволяє кожному обрати свій рівень навчання та спосіб отримання підсумкової оцінки з дисципліни, вносити своєчасні корективи в свою роботу. Ефект від застосування модульно-рейтингової системи організації навчального процесу – своєчасна здача всіх навчальних завдань, оскільки студенти в цьому зацікавлені; в кінці навчального року з дисципліни не буває заборгованостей; за рахунок того, що матеріал вивчається системно, робляться узагальнення, знання міцні і можуть застосовуватися для практичного рішення. Викладач має потурбуватися про планування, забезпечення інформаційними та методичними матеріалами, продумати шляхи досягнення мети [4, 32].

Отже, виникає об'єктивна потреба більше уваги приділяти самостійній роботі студентів. На жаль, рівень підготовки спеціалістів, яких готують у вищих закладах освіти України, часто дещо нижчий, ніж рівень вимог сучасного виробництва. Основною причиною цього є той факт, що в Україні студенти проводять багато часу в аудиторіях і мало працюють самостійно. Із якостей, якими повинен володіти сучасний спеціаліст 40 % займає професіоналізм, 35 % – високий рівень знань, умінь та навичок, 15 % – наполегливість та сумлінність і лише 10 % – самостійність. Аналіз психолого-педагогічної літератури та практики організації самостійної роботи у ВНЗ дає можливість зробити узагальнення і класифікувати вади роботи студентів. Уміння особистості самостійно організувати свою навчальну роботу – важлива умова повноцінної навчальної діяльності дорослих, особливо студентської молоді. Доросла людина як суб'єкт навчальної діяльності повинна володіти системою інтелектуальних, моральних та вольових якостей, які дозволяють людині самостійно керувати процесом свого навчання.

Самостійна робота – важливий компонент науково-дослідницької роботи студентів, що сприяє формуванню творчого мислення молоді, розвитку її інтелекту. Самостійна робота включає різні аспекти діяльності: це і підготовка до лекцій, до семінарських та лабораторних занять тощо. При підготовці до семінарських та лабораторних занять необхідно, щоб студент був заздалегідь ознайомлений із планом заняття, необхідними видами роботи на ньому, а також знав тематику рефератів чи доповідей, які виносяться для обговорення на занятті. Працюючи над рефератом чи доповіддю, студент повинен проявити власну ініціативу та самостійність при виборі літературних та наукових джерел, проведенні спостережень та інших методів дослідження, у складанні плану реферату (повіді) та їх оформлення. Це необхідно не тільки для вміння самостійно працювати з науковими джерелами, а й для розвитку психологічної культури та мовлення

студентської молоді. У практиці вищої школи широко використовуються колоквиуми та контрольні роботи як форми перевірки самостійної роботи студентів із теоретичних курсів. Найкращий спосіб проводити колоквиуми в кінці кожного розділу курсу, а особливо з тих тем, які не розглядалися на семінарських і лабораторних заняттях та є предметом самостійного опрацювання. Колоквиуми, як правило, проводить той викладач, який читає лекційний курс. Кожен студент до колоквиуму повинен самостійно вивчити рекомендовану літературу та підготувати відповіді на питання, які виносяться на колоквиум. Контрольні роботи проводяться викладачем протягом семестру як форма поточного контролю знань студентів. Все це сприяє розвитку навичок науково-дослідницької роботи студентів (НДРС), необхідної для формування творчого потенціалу студентської молоді, становленню кваліфікованих фахівців у різних галузях народного господарства [4, 31].

У самостійній роботі досить важливою є її організація (планування, управління, контроль). Випробуваною формою організації є складання графіка усіх видів навчальних робіт. У графіку зазначається термін усіх заходів, обсяг часу, відведеного на самостійну роботу, тематика занять, література.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ія Шимко. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі // Проблеми викладання БЖД у ВНЗ. – 2006. – № 4. – С. 34-37.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
3. Нагаєв В. Модульно-рейтингова технологія навчання: досвід впровадження // Новий колегіум. – 1999. – № 1. – С. 38-39.
4. Пашенко Т., Світла З. Складова модульно-рейтингового навчання – самостійна робота // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2006. – № 2. – С. 30-32.
5. Фрилман Л.А. О концепции управления процессом учения в психологии и педагогике // Теоретические проблемы управления познавательной деятельностью человека. – М., 1975. – С. 197-215.
6. Шилова В.І. Проблеми гуманітаризації освіти: методичні аспекти становлення у вищій школі // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 124-126.